

הלכות פסח תלויתלו

סמ

מועיל רביון שכבר הגיע שעה ששית קודם שנעשה הפקר מאלו²⁷² הרי כבר נתחייב המין זה בביעור מן העולם לגמרי ואין הפקר מועיל לו עוד כמו שתבאר בס' תמ"ה²⁷³.

לפיכך חייב הישראל לברוק בית הנכרי שהוא

יוצא ממנו אף אותו הדרים שאין צריכים בדיקה כי אם בדיקה סופרים אפילו אם ידור בבית בפסח בעיר זו או בעיר אחרת שאף שיוכל לקיים שם מצות תשבותו מכל מקום אם לא יברוק ומכער החמץ מבית זה שהוא יוצא ממנו יעבור עליו בפסח בכל ימצא מדברי סופרים ושגורו שמה שהארם ממכל ומפקר החמץ בפיו ובלבו אין מועיל בלום*:

בג כל שלשים יום לפני הפסח טוב ליהור ולעיין בכל דבר שעושה שלא ישאר דבוק בו חמץ באופן שלא יוכל להסירו בנקל כשיגיע ערב פסח²⁷⁴:

תלו המשכיר בית לחבירו על מי הל חובת ביעור וכו' ז' סעיפים:

א המשכיר בית לחבירו^א קודם תחלת ליל י"ד^ב (א) וקנאו השוכר באחד מהדרים ששכירות בית נקנה בו^ג דהיינו בכסף או בשטר או בחוקה^ד או בקנין סודר^ה

קונטרס אחרון

(א) וקנאו בו^א כך פסק הרב בית יוסף בש"ע^א, וחזרו בו ממה שכתב בכסף משנה^ב, וגם רמ"א לא הגיה עליו כלום משמע דהכי ס"ל^ג, וכן מצאתי^ד בדרכי משה, וגם הט"ז ומגן אברהם לא חלקו על הש"ע משמע דהכי סבירא להו^ה, וכן כתב המ"מ^ו בשם המפרשים. ומ"ש החק יעקב^ז דראוי להחמיר בו^ח זה אינו, דלא שייך כאן חומרא כלל דהא קולא לזה היא חומרא לזה ומה ראית להחמיר על השוכר יותר מעל המשכיר. ואם כוונת החק יעקב כשאין המשכיר בעיר או שאינו רוצה לברוק, בלאו הכי על השוכר לברוק, כמשמעות הגמרא וכל הפוסקים וטו"ש^ט סעיף ב' וסעיף ג'. ואפילו אם נאמר דכשאין השוכר נכנס לדור בבית עד לאחר הפסח א"צ לברוק, כשתל על המשכיר לברוק ולא בדקו, מלבד שאין דבר זה מסתבר כלל מחמת כמה טעמים, אלא שאף אם יהיה כן אין לנו להחמיר נגד פסק הש"ע והסכמת רמ"א והט"ז ומ"א שלא חלקו על הש"ע. ובר מל כן דין קיי"ל בדברי סופרים הלך אחר המיקל^י:

סימן תלז

- א ברייתא וגמרא דף ד, א. מור ושילע ס"א.
- ב ד"ר פ"א ס"א. חז"י ס"ק א.
- ג ד"ן שם (א, ב ד"ה המשכיר בית לחבירו ב"ד) מ"מ פ"ב ד"ה. שורע שם.
- ד רומ' שם ד"ה אם. מ"א ס"ק א. ומבאר בב"ק עט סע"א.
- ה מ"א שם. וראה שילע ה"מ ס' קצ"ט מ"מ, ש"א ששכירות קרקע אינה נקנית בחליפין.

קלב אף שנתיאש קודם זמן אימור, עדיין אינו הפקר גדול עד שכנס הנכרי (ראה ק"א ס"ק י"א), ואו לא מניח הפקר גדול.
קלג סעיף ג.
קלד אגודה (ראה פ"ב ס' מז). טהר"ל (ל' יום קודם הפסח ע' ס"ה). ב"ח סוף הסימן. ומ"א סוף הסימן.

צינונים לקונטרס אחרון

- א סעיף א (בכר"ן א, ב ד"ה המשכיר בית לחבירו ב"ד) שהאובעיא בגמרא מיירי כשקנאו בקנין.
- ב פ"ב ה"ח (שהעיקר כפירוש התוס' ד, א ד"ה אם, דמירי כשלא חתוק בקנין). וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל רעו.
- ג ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל רעו.

- ד ארז"ל: משמע (ממה שלא השיג על הב"י שהביא את דעת הר"ן וא"כ הביא את דעת התוס').
- ה ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל שיא.
- ו פ"ב ה"ח.
- ז סוף ס"ק ב.
- ח ע"ז ו, א.

הלכות פסח הלו

ע

והמשכיר יצא מן הבית וסגרו ולא מסר את המפתח ליד השוכר עד לאחר שכבר נכנס ליל י"ד חייב המשכיר לברוק את הבית שהשכיר אע"פ שהוא לא יכנס בו כל ימי הפסח ואם כן לא יבא לאכול מחמץ שבתוכו וגם אינו עובר עליו ככל ימצא לפי שבדראי נתייבש ממנו והפקירו כשיצא מן הבית ועוב שם חמץ" מכל מקום כיון שגוף הבית של המשכיר (ואינו קנוי להשוכר אלא לדור בתוכו וגם החמץ היה שלו¹⁰ ובתחלת ליל י"ד שאו הוא עיקר זמן חובב הבריקה כמו שנתבאר בס"ת¹¹) היה הבית עדיין מעוקב אצל המשכיר שלא היה השוכר יכול ליכנס לתוכו מחמת שהמפתח היה עדיין ביד המשכיר¹² לפיכך בשעה זו דהיינו תחילת כניסת הלילה חל חובב הבריקה על המשכיר ושוב לא נפקע ממנו אף לאחר שנכנס השוכר לתוכו.

ולאחר שיגמור המשכיר מלברוק יבטל כל החמץ שלא מצא בבריקתו¹³ ואע"פ שכבר הפקירו בלבו כשיצא מן הבית אע"פ כן חייב הוא לחזור ולבטלו בפירוש אחר הבריקה כתיקון חכמים שתקנו להוציא הביטול בפיו¹⁴.

וגם השוכר חייב לבטל כל החמץ שבביתו¹⁵ ואפילו אם אינו נכנס לדור בתוכו עד אחר הפסח לפי שמור נקנה הבית באחד מהדרכים ששכירות קרקע נקנה בו וזה גם כן בחמץ שעוב שם המשכיר¹⁶ שהרי כבר הפקירו המשכיר¹⁷ וכל דבר הפקר המונח בבית המשכיר לשוכר וזה בו השוכר כמ"ש בחו"מ סי' ר"ס י"א ו"ב מה שהמשכיר מבטל אין מועיל כלום לצאת ידי חובת תקנת חכמים שתקנו לבטל אחר הבריקה שהרי אין החמץ שלו¹⁸ אלא של השוכר לפיכך חייב השוכר לבטלו:

ב אבל אם מסר לו המפתח קודם כניסת תחלת ליל י"ד אפילו אם חזר השוכר (ב) והפקיר המפתח אצל המשכיר מחויב הוא ליטלו מיד המשכיר ולברוק¹⁹ אפילו אם

קונטרס אחרון

(ב) והפקיר בו כך פסק הפרי חדש²⁰. ואף החק יעקב²¹ שלא כתב כך, היינו לפי שלא תפס במושלם שיטת הר"ן²² וסייעתו, ואינו חושש לה אלא להחמיר כנדאה בלשונו בס"ק א"י, אבל לדידן

יד מ"א ס"ק ג (אף כשהשוכר ברוק). וכדלעיל סי' תלד ס"ו.
טו טור ושו"ע סי"ב (לענין חקתו ברוק, אף שהמשכיר ברוק וביטל בו).
טז אלה וזמא ס"ק ב.
יז מ"א שם. וראה גם ק"א ס"ק ג.
יח ראה שם ס"ד תש"ך ס"ק פז (אלא ששם גם המשכיר רוצה לזכות וזוכה בו). וראה מ"מ וציונים. וראה לעיל ק"א סי' תלו ס"ק ג שבשהפקירו היו כדעת אחרת במקנה אותו. וראה גם לקמן סי' תמ ק"א ס"ק י"א בהג"ה (שבית המושאל אינו זוכה למשאלו). וראה הקרי הלכות ח"ג נג, א. שענין שלום סי' ג.
יט ראה קובץ יגדיל תורה (ג). ע"נ ע' רלב.
כ נגדא (בריותא) ד, א.
כא פ"ד"ח סוף ס"א. ויתבאר בק"א ס"ק ב.

1 נגדא (בריותא) נ"ט. מור וש"ע שם.
2 וא"כ אין ש"ך כאן מעט דב' לבריקת המזן דלעיל סי' תלא ס"ד.
3 מ"א ס"ק ג. וכדלעיל סי' תלו סוף ס"ב שאין לך הפקר גדול מזה. וכדלעיל שם ק"א ס"ק ג שבשישראל אפשר שהוא (השוכר) קנה את החמץ שהשאר בו (המשכיר). וא"כ אין ש"ך כאן מעט דא' דלעיל סי' תלא ס"ד.
4 שהיו פירוש "הדמורא יהיה הוא" שבנגורא שם. וכדלעיל בנדושך המעין (ובק"א ס"ק ג). שהמשכיר הפקירו והשוכר זכה בו. וראה הקרי הלכות ח"ג נג, ב.
5 מעינים דהי, וק"א ס"ק א.
6 ר"ן שם. מ"א ס"ק ב.
7 ראה אונזר ההלכות ס"ק א.
8 יג וכו' לקמן סי' כ"ב, אף במקום שהמשכיר אינו ברוק (אלא השוכר), ויתבאר בק"א ס"ק ג.

ציונים לקונטרס אחרון

שהאיבעיא במרעא מיירי כשקנאו בקנין. וראה שלחן הפסח ע' 20.
יב אוצ"ל: ב (וכדלעיל ק"א ס"ק א).

ט סעף א.
י ס"ק ג, דשם שרי"ת משפטי שמואל ס"א.
יא (א, ב) בי"ח המשכיר בית לחבירו בי"ד,

הלכות פסח תלו

עא

לא יכנוס לדור בו עד לאחר הפסח כיון שאין המשכיר מעכב על השוכר מליכנס לבית שהרי כבר מסר לו המפתח וכן אם הוא בית שאינו נעול שאין צריך מפתח חייב השוכר לברוק.³³

ואחר הבריקה יבטל (א) כתקנת חכמים וגם המשכיר יבטל בפירוש אף שכבר הפקירו בלבו.³⁴

ג, וכל זה כשכבר קנאו השוכר באחד מהדרכים ששכירות בית נקנה בו קודם כניסת ליל י"ד שהוא עיקר זמן חיוב הבריקה אבל אם לא קנאו עד לאחר כניסת ליל י"ד ואפילו קנאו קודם הלילה אלא ששכרו לצורך יום י"ד וממנו ואילך³⁵ דהיינו שמיום י"ד ואילך הוא רשאי לבגוס להבית ולדור בתוכו עד סוף משך זמן שכירתו ונמצא שבליל

קונטרס אחרון

הנמשכין אחר פסקי הש"ע³⁶ והאחרונים שהסכימו לפסוק כשיטת הר"ן, פשיטא דמשום שהפקירו לא פקע חוביה מיניה, דזה לשון הר"ן ועדיין הבית מעוכב אצלו כו' ובידו להיות נכנס ויוצא על השוכר לברוק עכ"ל, והכא נמי בידו ליטול המפתח ולהיות נכנס ויוצא, ואין הבית מעוכב אצל המשכיר כלל שהרי כבר מסר לו המפתח ולא ביקש ממנו שיחזירנו לו, ואף בעל משפטי שמואל לא כתב כך אלא לשיטת התוס'³⁷ שלא קנאו עדיין, אבל אם כבר קנאו אפשר דכ"ע מודו שעליו לברוק, ועכ"פ להר"ן וסיעתו עליו לברוק, וכבר נתבאר דהכי קי"ל:

(ב) **כתקנת חכמים וגם המשכיר כו'** משמעות כל הפוסקים דמי שיבדוק הוא יבטל³⁸, כתקנת תו"ל³⁹ שתקנו לבטל תיכף ומיד אחר בדיקה, כדי שלא ישכח כיון שהוא עסוק בבדיקה בודאי יזכור כדפריש"י דף [1] פ"א. וכן מצאתי⁴⁰ בהדיא בתוס' ט' שכתבו אין לפרש כיון דתמני'רא דייחא ואין אדם יכול לבטלו אלא הוא עליו לברוק כו' ע"ש. וגם במסקנתם סברא זו קיימת, ומה שבי"ג⁴¹ אינו צריך לברוק היינו משום שהשוכר יכול לבטל כמ"ש האחרונים⁴². שאם היתה כוונת התוספות להוכיח דסברא זו ליתא, א"כ משמע דלא ס"ל דהשוכר יכול לבטלו, אלא ודאי דהא דבי"ג אינו צריך היינו משום שהשוכר יכול לבטל, וא"כ סברתם קיימת. אלא דכאן⁴³ גם המשכיר יכול לבטל כמו שהוכיחו התוס', והסכימו לזה האחרונים. וזו היא כוונת המ"א בסק"ג דגם המשכיר יכול לבטל וכ"מ בתוס' עכ"ל. ור"ל דאם לא כן היכן מצינו שהמשכיר יברוק, הלא הוא כבר הפקיר חמצו וזכה בו השוכר ועכשיו אין המשכיר יכול לבטלו אלא השוכר חייב לבטלו, ומשיבטל הוא יברוק כמו שכתבו התוס', אלא ע"כ דגם המשכיר חייב לחזור ולבטל בפירוש, כתיקון חכמים שתקנו להוציא הביטול בפה, כמ"ש בס' תל"ד⁴⁴, וכיון ששניהם חייבים לבטל לכן הדבר תלוי במסירת המפתח. זו היא כוונת המ"א. ואף שיש לדחות⁴⁵, מ"מ יש לפסוק כדבריו, כיון שגם החק יעקב⁴⁶ לא חלק עליו בבירור ע"ש:

כב חיי ס"ק ד.

כד (שואן עליו חיוב בדיקה) צריך לבטל. כד משמעות הר"ן (א, ב) ר"ה המשכיר בית לחבירו ביד, ושורש ס"א.

כג מ"א ס"ק ג, משמעות התוס' ד, א ר"ה על, ויתבאר בקי"א ס"ק ג. וראה לקמן סוף ס"ד, שגם המוכר

צינונים לקונטרס אחרון

- יג סעף א, וכדלעיל שם.
יד ד, א ד"ה אם.
טו ולפי"ז אפשר לומר לכאורה דסגי כמה שהשוכר מבטל, ומ"מ צריך גם המשכיר לבטל, מטעם שיתבאר בהמשך.
טז ו, ב ורש"י שם ד"ה הברוק, וכדלעיל סי' תל ס"ה.
יז סוף ע"ב, וכדלעיל שם ס"ג.
יח אוצ"ל: משמע (שמי שמבטל הוא צריך לברוק).
- יט ד, א ד"ה על.
כ כשהשכיר בי"ג מביאר בתוס' שם שאין המשכיר צריך לברוק.
כא וכדלקמן בסמוך.
כב כשהשכיר בי"ד.
כג סעף ז, וכדלעיל בפנים סוף ס"א.
כד כמביאר בא"ה רבה ס"ק ב.
כה ס"ק ו (שכתב שלא ראה שום משמעות בתוס').

י"ד שהוא עיקר זמן חיוב הבדיקה לא היה עדיין הבית קנוי להשובר כלל לפיכך חל על המשכיר חובת הבדיקה:

ך וכל זה במשכיר אבל המוכר בית לחבירו ויצא מהבית וסגרו והלוקח קנאו באחד מהדרכים שהבית נקנה בו קודם ליל י"ד אע"פ שלא מסר המפתח ליד הלוקח עד לאחר בניית ליל י"ד אף על פי כן לא חל על המוכר חובת הבדיקה כיון שכבר נקנה גוף הבית להלוקח הוא חייב לבדוק ולבטל¹² והמוכר די לו בכיטול בלבד¹³:

ה השוכר בית מחבירו כיום י"ד¹⁴ או בתוך ליל י"ד לאחר שכבר עבר זמן שהיה יכול המשכיר לבדוק ביתו באותו זמן¹⁵ והשוכר אינו יודע אם בדקו המשכיר אם לאו אם המשכיר¹⁶ או אשתו ובני ביתו? בעיר ישאל להם אם בדקו אע"פ שדרך הכשרים לבדוק בתחלת ליל י"ד כתיקון חכמים וכל אחד ואחד מישראל בחזקת כשר הוא¹⁷ ומן הסתם בדק כבר אף על פי כן חייב לשאול לפי שכל השנה היה הבית בחזקת שיש בו חמץ¹⁸ ובחוקה זו שמן הסתם בדקו אתה בא להוציאו מחזקת חמץ אין אנו סומכים על החוקה לכתחלה במקום שאפשר לברר¹⁹.

ואם אין המשכיר ולא אחד מבני ביתו בעיר סומכים על החוקה²⁰ ואין צריך לבדוק אלא מבטלו ודין²¹.

ואם יש מבני ביתו בעיר אפילו אם ידוע לנו שהמשכיר בעצמו לא בדק ואחד מבני ביתו ואמר שברק הוא אפילו הוא עבד או קמץ²² שיש בו דעת²³ לבדוק או אשה הרי אלו נאמנים ואין צריך לחזור ולבדוק רכיון שבדיקת חמץ הוא מברכי סופרים האמינים חכמים²⁴:

ז כמה דברים אמורים כשהשוכר ביטל כל החמץ שבתוך החדרים המושכרים לו אבל אם לא ביטל וכבר הגיעה שעה ששית שאינו יכול עוד לבטל אין לו לסמוך על בדיקת נשים ועבדים וקמנים וחייב הוא לחזור ולבדוק בכל החדרים הצריכים בדיקה מן התורה²⁵ (עי' סי' תל"צ"ו).

ואע"פ שהנשים נאמנות אפילו באיסורי תורה כל שהיה בידן לתקן האיסור²⁶ כגון גדה נאמנת לומר שמטבלה²⁷ הואיל והיה בידה למבול וכן נאמנת על השחיטה ועל הניקור לומר ששחמה ונקרה כהלכתם הואיל והיה בידה לשחוט ולנקר כהלכתם²⁸ מכל מקום אינה נאמנת לומר שבדקה כהלכות הבדיקה אע"פ שהיה בידה לבדוק כהלכה לפי

לג מ"א שם. וכמבואר ביר"ד סי' א מ"א בת"ה. ולקמן שם מ"ק כב. וראה הל' שחיטה עם באורי הלכות ע' כה.
 לד נמרא דף ד. ב. מור וש"ע שם.
 לה מור וש"ע שם. וראה לעיל סוף סי' א וס"ב.
 לו נמרא שם. מור וש"ע סי' ה. וראה לעיל סי' תלו ס"ב.
 לז רמב"ם סי' ה"ג. מור וש"ע שם.
 לח נמרא שם. מ"א סי' ת. וכ"ה לעיל סי' תלב ס"י.
 לט עולת שבת סי' ה. אליה זוטא מ"ק ה.
 למ סעף יב (שהבדיקה מונעילה או מן התורה).
 מא תוס' ד. ב ד"ה חמטתו. מ"א מ"ק ח.
 מב כדלקמן י"ד סי' קפה מ"ק ב.
 מג ראה לקמן י"ד סי' א ק"א מ"ק א (גיש מפרשים בדעת התוס' שהוא מנמק הואיל ובידו להשליך לשוחט ולנתקן). ובפנים שם מ"ק מב.

כה ח"י מ"ק ב (דעת הר"ן שם). וראה תקרי הלכות ח"ד ס"ר ב.
 כו ראה לעיל סי' ק"א מ"ק ג. שולחן ערוך א"ח סי' מה מאת א.
 כז נמרא ד. א (בי"ד) ורש"י שם ד"ה בארבעה עשר (שחיות).
 כח פסקי ריא"ש פ"א ה"א א"י, לגרסת שלשי הגבורים (א), אות ב. קיצור פסקי הרא"ש פ"א סי' ב. עולת שבת סי' א. אליה זוטא מ"ק ג. ח"י מ"ק ח.
 כט נמרא שם. מור וש"ע סי' ב.
 ל ח"י מ"ק ז (ובדלקמן בדמגשך המעוף שאמנים).
 לא לבוש סי' ב.
 לב ב"ה סי' ה. השוכר. ח"א מ"ק ה. וראה גם לעיל סי' תלב סי' (במוסתר).

הלכות פסח תלו

עג

שהבדיקה כהלכתה יש בה מורה גדול¹⁰ והנשים עצלניות הן והן בודקות קומעא¹¹ ואומרות יפה בדקנו לפיכך לא האמינו להן חכמים אלא במקום שאין צריך בדיקה כי אם מדברי סופרים:

ז המשכיר בית לחבירו בחוקת ברוק¹² דהיינו שהתנה עמו בפירושו על מנת שהוא ברוק¹³ ונמצא שאינו ברוק אף על פי שהשכיר לו ביום י"ד ונמצא שכבר נתחייב המשכיר בבדיקה אפילו הכי אם אומר המשכיר איני רוצה לעשות מצוה או שאינו לפנינו שהלך לדרבו¹⁴ חייב השוכר לברוק ואינו יכול לחזור ממקחו ולומר שמקחו היה בטעות אפילו אם הוא מקום שאין נוהגין שם לברוק כל איש בביתו אלא שוכרין להן אנשים אחרים שיבדוק להם¹⁵ ונמצא ששוכר זה יש לו מזה הפסד ממון שיצטרך לשכור מי שיברוק לו בית זה אף על פי כן אינו יכול לחזור בו לפי שוראי ברעתו היה שאף אם לא יהיה ברוק יתקיים המקח שמן הסתם נוח לאדם לעסוק במצוות בין בגופו (ה) בין בממונו ומה שחזר בו עכשיו הוא מפני דבר אחר.

ויש אומרים¹⁶ שמכל מקום חייב המשכיר להחזיר מה שיצטרך להוציא שכר בעד הבדיקה הואיל והתנה עמו בפירושו שירא ברוק ואע"פ שדעתו היה שאף אם לא יהיה ברוק יתקיים המקח מכל מקום לא היה ברעתו למחול שכר הבדיקה שאין נוח לאדם לעשות מצוה בגופו או בממונו אלא במקום שאין חסרון כיום כגון לברך על מלית שלו אבל בחסרון כיום אין נוח לו כלל¹⁷.

ולענין הלכה יכול המוחזק לומר קים לי כסברא הראשונה¹⁸:

קונטרס אחרון

(ד) בין בממונו בו עיין מגן אברהם¹⁹. וכוונתו דלא תקשי ממי"ש בסיומן י"ד ג' תב טלית שצריך לקפלה, ועל זה תירץ דהפסד הבא אחר עשיית המצוה לא ניחא ליה. ועיין בפרי חדש²⁰ שהעלה להלך בין הפסד מועט להפסד מרובה, ולהלכה אין לנו נפקא מינה מזה, דבלאו הכי לענין איסורא קיימא לן להחמיר כי"א שהביא רמ"א סימן (כי"ג) [זה סי"ג], שהסכים בדרכי משה²¹, והיא סברת הרמב"ן ומגיד משנה²² ור"ן²³ בשם אחרים. ולענין ממנו צריך לדקדק בדין זה, דכיון שיש הלוקי דיעות יכול המוחזק לומר קים לי²⁴ וצריך עיון:

מח ר"ן שם. מ"א ס"ק ה.
מט רש"י שם ר"ה אלא אפילו.
נ רח"ל. ר"ן שם בשם אחרים. ח"ו פ"ב הי"ח בשם הרא"ה בשם הרמב"ן, רמ"א שם.
נא מ"א ס"ק ו. כדלעיל ס"ד ס"ש וש"נ (ומשם הוכיח כן בדרכי משה ס"ק א וברמ"א שם).
נב אחרונים. כ"ח סוף ס"ג ר"ה אפילו במקום. ה"י ס"ק ז. וראה ק"א סוף ס"ק ה.

מד תוס' שם. ח"א שם. וראה לקמן י"ד ס"א ק"א ס"ק א, לענין ניקור וכו"ל, ש"א שאף שהוא מורה מ"מ נאמנת כראי איור.
מה ירושלמי פ"א ה"א. הובא בתוס' שם.
מו נהדא שם ה. ב. פור וש"ע ס"ג.
מז ר"ן שם (א, ב) ר"ה המשכיר בית לחבירו בחוקת. ח"א ס"ג. וז"ל ורא"ה רש"י שיעורים (פסחים) ח"ב ס"ו אות יג.

ציונים לקונטרס אחרון

ל פ"ב הי"ח, בשם הרא"ה בשם הרמב"ן.
לא (א, ב) ד"ה המשכיר בית לחבירו בחוקת.
לב ראה טור ורמ"א ח"מ ס"ו בה ס"ב וש"ך שם ס"ק ז. וראה גם לקמן ס"ו המא ק"א ס"ק א.
ס"ו תמג ק"א ס"ק ב.

בו ס"ק ה, בשם כה"ג בהגב"י, בשם שו"ת תומת ישרים ס"ו מו, שהפסד הבא אחר עשיית המצוה לא ניחא ליה.
כז לעיל שם ס"ט.
כח סוף ס"ג.
כט ס"ק א.